

การพัฒนาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

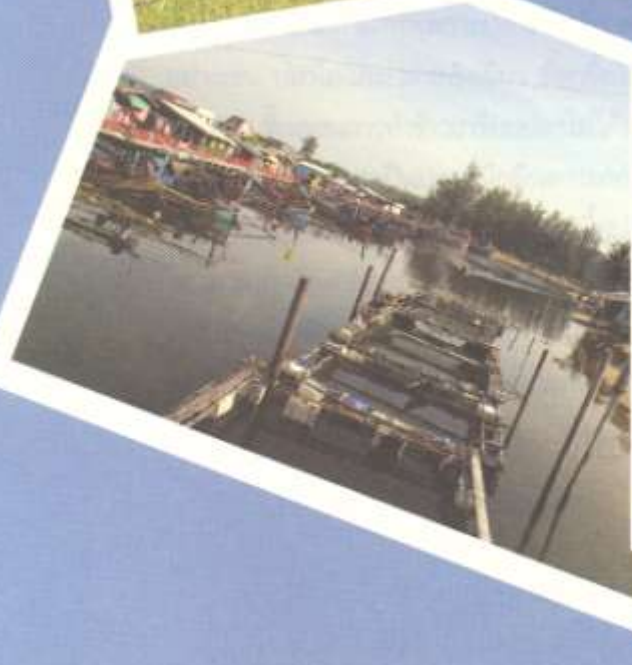
"บ้านมั่นคงชุมชนกาเจตาแป"

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การพัฒนาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

"บ้านมั่นคงชุมชนกาแลตาแป"

ผู้เรียบเรียง ประพันธ์ สีดำ
อุดมศรี ศิริลักษณ์พร
สุธิดา บัวสุขเกษม
ข้อมูล เครื่องถ่ายอองค์กรชุมชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
โครงการบ้านมั่นคง
สำนักงานปฏิบัติการภาคใต้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
จำนวนพิมพ์ 2,000 เล่ม
พิมพ์ครั้งแรก สิงหาคม 2550
จัดพิมพ์โดย ส่วนประชาสัมพันธ์
2044/28-33 ถ.เพชรบุรีตัดใหม่ ห้วยขวาง กทม. 10310
โทร. 0-2718-0911 โทรสาร 0-2718-0937
Homepage : <http://www.codi.or.th>

สารบัญ

ความก้าวหน้าการพัฒนาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้.....	4
โครงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อสร้างสันติสุข.....	10
3 จังหวัดชายแดนภาคใต้	
บ้านมั่นคงนราธิวาส.....	19
บ้านมั่นคงชุมชนกาแลตาแป.....	21
วิถีเกื้อกูลของชาวประมงพื้นบ้านนราธิวาส.....	24
แม่บ้านกาแลตาแป รวมกลุ่มทำข้าวเกรียบปลา.....	27
สร้างรายได้ในชุมชน	

พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส มีประชากรประมาณ 1.8 ล้านคน จำนวน 1,521 หมู่บ้าน 250 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 21 ของประชากรในภาคใต้ทั้งหมด ร้อยละ 80 ของประชากรจะนับถือ ศาสนาอิสลาม โดยมีองค์กรชุมชนประมาณ 1,300 องค์กร

ในระหว่างปี 2544-2550 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุน งานพัฒนา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้โครงการพัฒนา ด้านต่างๆ ครอบคลุมพื้นที่ 140 ตำบล

โดยในปี 2544-2547 สนับสนุนให้องค์กรชุมชนได้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด ปัจจุบันได้เชื่อมโยงเป็น เครือข่ายเชิงประเด็นครอบคลุม 3 จังหวัด โดยมีคณะประสานงานองค์กรชุมชนทั้ง 3 จังหวัด ทำหน้าที่สนับสนุน และเชื่อมโยงขบวนการองค์กรชุมชน

โครงการพัฒนาที่ พอช. ให้การสนับสนุน บางโครงการอยู่ในระหว่างการดำเนินงาน บางโครงการดำเนินการเสร็จสิ้น แล้ว โดยมีแหล่งที่มาของงบประมาณดังนี้

1. จากโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ปี 2544-2547 โดยทำงานร่วมกับองค์กรชุมชน ประมาณ 500 องค์กร เป็นการสนับสนุนงานพัฒนาองค์กรชุมชนในด้านต่างๆ เช่น องค์กรการเงินชุมชน การพัฒนาเยาวชน การพัฒนาด้านอาชีพ การพัฒนาด้านศูนย์เรียนรู้ การพัฒนาด้านสื่อชุมชน การจัดการทรัพยากร การวางแผนเพื่อการ พัฒนาชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

2. จากโครงการกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ กำหนดงบประมาณการสนับสนุนจังหวัดละ 1,000,000 บาท เมื่อปี 2544 ผ่านเครือข่ายผู้สูงอายุระดับจังหวัดในรูปแบบกองทุนหมุนเวียน จนเห็นผลเป็นรูปธรรม เช่น ในจังหวัดนราธิวาส กองทุนผู้สูงอายุได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและตกลงร่วมกันในเรื่องการขยายเงินกองทุน โดยนำเงินบางส่วนไป ซื้อสวนยางและสวนผลไม้รวม 28 ไร่ ที่ตำบลสากอ อำเภอศรีสาคร ก่อให้เกิดรายได้ถึง ปัจจุบันหลังหักค่าใช้จ่ายแล้ว ปีละประมาณ 150,000 บาท โดยสมาคมผู้สูงอายุจังหวัดนราธิวาส นำรายได้ดังกล่าว ไปจัดสวัสดิการให้สมาชิกปีละ 120 คน ร่วมกับการสมทบของหน่วยงานและผู้บริจาคต่างๆ เป็นประจำทุกปี จังหวัดยะลา ชมรมผู้สูงอายุ นำเงินไปซื้อสวน ยาง 8 ไร่ และรับจ้างจากชาวบ้านอีก 13 ไร่ ส่วนที่จังหวัดปัตตานี ได้จัดการในรูปแบบของ กองทุนให้ยืม และนำดอกผล ไปจัดสวัสดิการชุมชน

ความก้าวหน้าการพัฒนาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

3. งานฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นและงานฟื้นฟูชุมชนในพื้นที่ประสบภัย

1) **งานฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น** สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้สนับสนุนการวางแผนเพื่อการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น ในพื้นที่ 33 ตำบล ตั้งแต่ปลายปี 2547 ถึงปัจจุบันการดำเนินงานพัฒนาในพื้นที่ดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการพัฒนาในด้านคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาเยาวชน วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ฯลฯ

2) **งานฟื้นฟูชุมชนในพื้นที่ประสบภัย** ได้สนับสนุนการฟื้นฟูชุมชนในพื้นที่อุทกภัย/วาตภัย และภัยอื่นๆ ในพื้นที่ 26 ตำบล ผู้รับประโยชน์ ประมาณ 518 ครัวเรือน ตามรายละเอียดดังนี้

- สร้างและซ่อมแซมบ้านให้กับประสบอุทกภัยภัย จำนวน 231 หลังคาเรือน ผู้รับประโยชน์ 231 ครัวเรือน ภายใต้งบประมาณ 3,498,956 บาท
- สร้างและซ่อมแซมบ้านให้กับผู้ประสบวาตภัย จำนวน 176 ครัวเรือน ภายใต้งบประมาณ 1.76 ล้านบาท
- ซ่อมแซมบ้านผู้ประสบอัคคีภัย 18 ครัวเรือน ภายใต้งบประมาณ 324,000 บาท
- สนับสนุนแผนการฟื้นฟูชุมชนในพื้นที่ประสบอุทกภัยเป็นแผนตั้งรับและป้องกันภัยน้ำท่วมในรูปแบบต่างๆ เช่น ธนาคารข้าว กองทุนพัฒนาอาชีพ กองทุนผู้ประสบภัยเรือท้องแบน เต็นท์ที่พัก ในพื้นที่ ตำบลๆละ 150,000 บาท
- สนับสนุนการพัฒนาอาชีพในรูปแบบกองทุนหมุนเวียนแก่ครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ธรรมชาติไม่สงบจำนวน 100 ครัวเรือน ภายใต้งบประมาณ 2,265,600 ล้านบาท ดำเนินการแล้ว 25 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่พร้อมเบิกจ่ายงวดที่ 2 อีก

75 หลังคาเรือน ในการประกอบอาชีพต่างๆ กัน เช่น นำไปไถสวนยางขึ้น ชายของชำ เลี้ยงสัตว์(ปลา/วัว) ซื่ออุปกรณ์จักรเย็บผ้า ฯลฯ

4. จากโครงการภายใต้แผนงานแก้ไขปัญหาคความยากจน (งบศตจ.ปชช.เดิม.ปัจจุบัน คือ ศจพ.ปชช.) ให้การสนับสนุนการเชื่อมโยงแผนพัฒนาของขบวนชุมชนภายใต้ประเด็นสวัสดิการชุมชน การจัดการทรัพยากร และการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินและที่ดินอยู่อาศัย

โดยสนับสนุนให้มีคณะประสานงานองค์กรชุมชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 1 คณะ 10 คน จากผู้แทนขบวนงานพัฒนาในพื้นที่ 3 จังหวัด ทำหน้าที่เชื่อมโยงขบวนการพัฒนาขององค์กรชุมชนในพื้นที่ 3 จังหวัด และพัฒนาเชื่อมต่องแผนงานเชิงประเด็นระดับสามจังหวัด พร้อมพัฒนาโครงการตามขั้นตอนของ ศตจ.ปชช. ปัจจุบัน ศจพ.ปชช. ดังนี้

1) งานสวัสดิการชุมชน

- สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับตำบล เพื่อการจัดสวัสดิการทุกประเภท ให้มีการสมทบจาก 3 ฝ่าย คือ ชุมชน ท้องถิ่น และพอช.
- มีพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงาน จำนวน 41 กองทุน (ตำบล) มีการดำเนินกองทุนและสมทบจาก 3 ฝ่าย (ชุมชน ท้องถิ่น และพอช. จำนวน 11 กองทุน (ตำบล) ภายใต้บ ศจพ.ปชช. พอช. สมทบกองทุนละ 50,000 บาท
- ได้รับการอนุมัติงบประมาณจากบ ศจพ.ปชช. จำนวน 2.1 ล้านบาท เพื่อการสมทบกองทุนและพัฒนาให้เกิดกองทุนในพื้นที่ 41 ตำบลดังกล่าว

2) งานแก้ไขปัญหาดินทำกินและที่ดินอยู่อาศัย มีการสนับสนุนการจัดทำข้อมูลใน 30 พื้นที่ดำเนินการจัดทำข้อมูลเสร็จแล้ว 14 พื้นที่ ผู้เกี่ยวข้อง 2,800 ครัวเรือน

3) งานการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชน สนับสนุนการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ 4 ลุ่มน้ำ

3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับการอนุมัติงบประมาณแล้ว 600,000 บาท

- ลุ่มน้ำปัตตานี : ดำเนินการฟื้นฟูป่าชายเลนครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล ในจังหวัดปัตตานี
- ลุ่มน้ำสายบุรี : ดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนา คือ การทำวังปลา รั้วกึ่ง การเพาะพันธ์ปลาน้ำจืด การทำฝายแม้ว
- ลุ่มน้ำบางระดาม : ดำเนินโครงการแปรรูปผักตบชวาในแม่น้ำเป็นอาหารสัตว์ ครอบคลุมพื้นที่ 5 ตำบล
- ลุ่มน้ำสุโขงไกลก ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ ในจังหวัดนราธิวาส ทำกิจกรรมด้านการรักษาความสะอาดของแม่น้ำ การปลูกป่าชายเลน

5. **โครงการบ้านมั่นคง** โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2547 มาจนถึงปัจจุบัน มีผู้รับผลประโยชน์จากโครงการที่ได้รับการอนุมัติแล้ว จำนวน 2,976 ครัวเรือน อยู่ในขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ทั้งนี้มีโครงการบ้านมั่นคงที่ได้รับการอนุมัติแล้วแล้ว 19 โครงการ ครอบคลุมพื้นที่ 59 ชุมชน (เดิม) 8 เมือง 3 จังหวัด ผู้รับประโยชน์ 2,976 ครัวเรือน เป็นงบอนุมัติเพื่อดำเนินโครงการบ้านมั่นคงภายใต้โครงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเสริมสร้างสันติสุข 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 176.13 ล้านบาท แยกเป็นงบอุดหนุนเพื่อปรับปรุงชุมชนจำนวน 77.15 ล้านบาท งบบริหารจัดการ 3.46 ล้านบาท สินเชื่อสร้างบ้าน 45.39 ล้านบาท สินเชื่อที่ดิน 46.76 ล้านบาท สินเชื่ออื่นๆ 300,000 บาท งบสนับสนุนชุมชนและท้องถิ่น 1.96 ล้านบาท แยกเป็นความคืบหน้ารายจังหวัด ดังนี้

- **จังหวัดปัตตานี** มี 4 โครงการ 11 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 347 ครัวเรือน จำนวนบ้านที่ดำเนินการสร้างเสร็จแล้ว 148 หลัง ผู้รับประโยชน์ 148 ครัวเรือน ตามรายละเอียดดังนี้

- โครงการบ้านมั่นคงปานาเระ 3 ชุมชน 120 ครัวเรือน แล้วเสร็จ 42 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงปูเป๊ะ 1 ชุมชน 112 ครัวเรือน แล้วเสร็จ 60 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงนาเกลือ 3 ชุมชน 70 ครัวเรือน แล้วเสร็จ 46 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนเจบังติกอ 4 ชุมชน 45 ครัวเรือน

- **จังหวัดยะลา** มี 1 โครงการ 1 ชุมชน คือ ชุมชนตามันศรีจายา ผู้รับประโยชน์ 130 ครัวเรือน อยู่ในระหว่างการดำเนินการพัฒนาสาธารณูปโภค

- **จังหวัดนราธิวาส** มี 14 โครงการ 47 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 2,499 ครัวเรือน ส่วนที่ยังอยู่ในระหว่างการพัฒนาสาธารณูปโภค การปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน คือ

- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนกาแลตาแป 1 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 306 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนโต๊ะกอดอ 1 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 120 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนกำพรักดี 1 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 436 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนดงงูเห่า 1 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 300 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนโกสกวิลเลจ 1 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 224 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนศรีอามาน 13 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 251 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนชุมชนจือปอ 1 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 146 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนชุมชนชูยงตันหยง 1 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 105 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนมุฮายีร์วิน 1 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 69 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงรายอจอแม 1 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 75 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนศรีจายา 14 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 200 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนกะลุวอ 4 ชุมชน ผู้รับผลประโยชน์ 203 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนอาวันตามัย 3 ชุมชน ผู้รับผลประโยชน์ 30 ครัวเรือน
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนสิริรีมือแลมัส 4 ชุมชน ผู้รับประโยชน์ 34 ครัวเรือน

นอกนั้นยังมีพื้นที่บ้านมั่นคงในขั้นตอนการพัฒนากระบวนการอีก จำนวน 50 กว่าพื้นที่ ผู้เกี่ยวข้องประมาณ 7,000 ครัวเรือน

**สรุปความคืบหน้าการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง
พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ณ วันที่ 21 สิงหาคม 2550)**

กลุ่มจังหวัด	ข้อมูลจากการลงทะเบียนแห่งชาติ			ข้อมูลที่ยุทธศาสตร์วาง			เป้าหมายปี 2550			โครงการที่อนุมัติแล้ว			เงินเชื่อ	
	เมือง	ชุมชน	ครัวเรือน	เมือง	ชุมชน	ครัวเรือน	เมือง	ชุมชน	ครัวเรือน	โครงการ	ชุมชน	อาคาร	เมือง	ชุมชน
ปัตตานี	3	40	7,543	4	29	1,176	8	8	1,360	1	347	4	4	4
ยะลา	2	14	2,472	1	2	8	1	2	120	1	130	1	1	-
นราธิวาส	5	50	11,890	7	45	5,507	9	11	1,823	14	2,419	14	3	-
รวม	10	104	21,865	12	76	6,691	18	21	3,303	16	2,976	19	7	4

* ข้อมูล : การลงทะเบียนแห่งชาติ(กคช.) จากการสำรวจเมื่อปี 2543

หมายเหตุ โครงการบ้านมั่นคง ที่ได้รับการอนุมัติภายใต้โครงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเสริมสร้างสันติสุข 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งหมด 18 โครงการ ผู้รับผลประโยชน์ 2,676 ครัวเรือน

6. งานรับรองสถานภาพชุมชน

ในปีงบประมาณ 2550 สนับสนุนให้มีการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน โดยชุมชนและท้องถิ่น พื้นที่การรับรองอยู่ที่ระดับตำบล มีเป้าหมาย 35 ตำบล 2 เทศบาล คือ นราธิวาส 10 ตำบล 2 เทศบาล ยะลา 7 ตำบล 2 เทศบาล และปัตตานี 18 ตำบล 2 เทศบาล โดยมีการรับรองโดยชุมชนและท้องถิ่นแล้ว 1 ตำบล 38 องค์กร คือ ที่ตำบลบาโงยสินเน จังหวัดยะลา ได้จัดกระบวนการสร้างความเข้าใจในการรับรองสถานภาพกับชุมชนและท้องถิ่นแล้วในพื้นที่ 19 ตำบล

มีข้อมูลองค์กรชุมชนที่ดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลโดยชุมชนและท้องถิ่น เพื่อออกไปรับรองภายใน 15 กันยายน 2550 จำนวน 510 องค์กร แยกเป็นองค์กรชุมชนในพื้นที่ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี จำนวน 400 องค์กร และองค์กรชุมชนในพื้นที่อ.ยะหา จ.ยะลา 110 องค์กร

ในพื้นที่ จ.ปัตตานี มีการแต่งตั้งคณะทำงานรับรองสถานภาพในระดับอำเภอ มีนายอำเภอเป็นประธาน มีองค์กรประกอบของชุมชนและหน่วยงานพัฒนาในพื้นที่ร่วมเป็นคณะทำงาน

7. จากโครงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างสันติสุขใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ปลายปี 2549 เป็นต้นมา(ดูรายละเอียดในบทถัดไป)

โครงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อสันติสุข
3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นกับ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี 2547 ได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากมายต่อประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณ 3 จังหวัด และบริเวณใกล้เคียง จนเกิดการสูญเสียชีวิตผู้คน การแตกสลายของสังคม ครอบครัว และชุมชน รวมทั้งสภาพจิตใจของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่

สำหรับการพัฒนา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านมามีได้มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจ และความมั่นคงเป็นหลัก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งในดินและในน้ำ แต่การพัฒนาที่ยังพบว่ามีจุดอ่อนอยู่มาก ในด้านการเสริมพลังให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็งและสามารถจัดการตนเองได้

ดังนั้นการสร้างความหลากหลายของวัฒนธรรมและการมีอัตลักษณ์ของตนเอง และมีบริบทแวดล้อมที่แตกต่างกว่าพื้นที่อื่นๆ ทั้งประเทศ เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาและแก้ไขของชุมชนท้องถิ่น ให้เกิดความเข้มแข็งและเกิดการพัฒนอย่างยั่งยืน ความมั่นคงของคนในชุมชน จึงจำเป็นต้องอาศัยพลังคนในพื้นที่เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง โดยชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดการและพัฒนา เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายและมีรัฐช่วยหนุนเสริม

การอยู่ร่วมกันใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความหลากหลายและมีการรวมกลุ่มกันของชุมชนตามวิถีชีวิต วัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจของประชาชน โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นชุมชนชาวมุสลิมที่มีลักษณะเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง พออยู่พอกินตามวิถี มากกว่าที่จะเป็นเศรษฐกิจแบบค้าขาย และมีประชากรโดยรวมอยู่ในพื้นที่ประมาณ 1.8 ล้านบาท จำนวน 1,521 หมู่บ้าน 250 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 21 ของประชากรทั้งภาคใต้

ตลอดระยะเวลากว่า 5 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี 2544-2548 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้ดำเนินการสนับสนุนเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้เน้นให้เกิดความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายมากกว่า 35 เครือข่าย 470 องค์กรชุมชน ลักษณะการดำเนินการที่ผ่านมาจะเน้นเรื่องการหนุนเสริม สนับสนุนการพัฒนาโดยให้ชุมชนเป็นแกนหลัก และชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ วางแผนและแก้ไขปัญหาของตนเองในทุกๆ ด้านอย่างบูรณาการ ทั้งปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน และอาชีพ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาหลักขั้นพื้นฐาน ซึ่งจำเป็นต้องเร่งด่วนที่ต้องเร่งรีบดำเนินการ เนื่องจากกรณีหลายปัญหาดังกล่าวให้กับชุมชน 3 จังหวัด จะเป็นพื้นฐานการสร้าง ความมั่นคงและความมั่นใจ ในการดำรงชีวิตให้กับชุมชนท้องถิ่นและจะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

โครงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อสร้างสันติสุข 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ด้วยเหตุนี้โครงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อสร้างสันติสุข 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่กล่าวมาจะเป็นการแก้ไข้ปัญหาของชุมชนเมืองที่ยากจนให้มีความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัย อีกทั้งชุมชนในชนบทที่ได้รับความเดือดร้อนให้มีความมั่นคงและพึ่งพาตนเองได้ ทั้งนี้ยังสามารถช่วยแก้ไข้ความเดือดร้อนให้กับหมู่เหล่าชาวยุโรปประมงพื้นบ้าน ที่นับวันจะมีปัญหาในเรื่องการถูกแย่งชิงทรัพยากร จากการทำประมงเชิงพาณิชย์ในพื้นที่ชายฝั่ง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

หลักสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อสร้างสันติสุข 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ใช้ระบบการฟื้นฟูในทุกๆ เรื่อง นำไปสู่การเชื่อมโยง ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น ให้เข้ามาทำงานร่วมกัน เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จนเกิดการสร้างองค์กรจัดการแก้ไข้ปัญหาที่เป็นที่รับรู้ยอมรับ จนเกิดการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน เป็นกระบวนการที่สร้างความมั่นใจ ความไว้วางใจ สู่อำนาจสามารถ จัดการวิถีชีวิตชุมชนตนเองอย่างต่อเนื่อง
2. ใช้กระบวนการวางแผนที่ครอบคลุมปัญหาความหลากหลายของชุมชนท้องถิ่น แผนที่จะทำให้เกิดการกระจายการจัดการร่วมตามความหลากหลายของพื้นที่ ให้ครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนาคน อาชีพการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันในระบบชุมชน การจัดการแก้ไข้ปัญหาที่ดิน พื้นฟูพื้นที่การเกษตร และสามารถทำให้แผนเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาร่วมของระบบท้องถิ่น
3. ใช้กระบวนการทำงานที่ชุมชนเป็นแกนหลัก มีแผนของชุมชน เชื่อมโยงการทำงานกับระบบต่างๆ ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น ทั้งโครงการของรัฐบาล ในระดับจังหวัดและในท้องถิ่น ให้ได้

แผนงานและงบประมาณ จำนวน 493 ล้านบาท ภายใต้โครงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งฯ ซึ่งประกอบด้วย

1. แผนงานด้านแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนในเขตเมือง วงเงิน 374 ล้านบาท ผู้รับประโยชน์ 5,500 ครัวเรือน
2. แผนงานการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของชุมชนชนบทวงเงิน 109 ล้านบาท ผู้รับประโยชน์ 14 ตำบล 1,400 ครอบครั
3. แผนงานแก้ไขปัญหาค่ามเค็ดรอนของลุ่มประมงพื้นบ้านจังหวัดชายแดนภาคใต้ วงเงิน 10 ล้านบาท ผู้รับประโยชน์ 20,000 ครอบครั

1. การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจนในเมือง

เป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากโครงการบ้านมั่นคงที่ทำอยู่เดิมตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ซึ่งภายใต้โครงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเสริมสร้างสันติสุข 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการอนุมัติไปแล้ว 18 โครงการครอบคลุมพื้นที่ 61 ชุมชน (เดิม) 8 เมือง 2 จังหวัด ผู้รับประโยชน์ 2,676 ครัวเรือน

2. แผนงานการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของชนจนในชนบท

1). **การทำงานที่ผ่านมา** มีการสนับสนุนชุมชนเพื่อจัดทำข้อมูลและประวัติชุมชน ผังที่ดิน แผนที่ เพื่อการพิสูจน์สิทธิของชุมชนในพื้นที่ 30 พื้นที่ มีความคืบหน้าในการจัดทำข้อมูลแล้วเสร็จ 14 พื้นที่ ผู้ได้รับผลประโยชน์ 2,800 ครัวเรือน มีความคืบหน้า ดังนี้

• **นำเสนอประธานคณะกรรมการการจัดการทรัพยากร** เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2550 ที่ผ่านมา มีการประชุมนำเสนอข้อมูลปัญหาที่ดินทำกินของผู้เค็ดรอนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จาก 13 พื้นที่ ณ โรงแรม ซี.เอส. จ.ปัตตานี โดยมีผู้แทนชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประมาณ 100 คน โดยมี พล.อ.สุรินทร์ พิกุลทอง ประธานคณะกรรมการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นประธานในการประชุม

ผู้เค็ดรอนเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย จาก 13 พื้นที่ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งอาศัยในพื้นที่ต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น พื้นที่ในเขตอนุรัักษ์ ที่ดินสาธารณะ ที่ดินนิคมฯ ที่ดินของกรมขนส่งทางน้ำ ฯลฯ รวมผู้เค็ดรอน 2,800 ครัวเรือน ประชากรมากกว่า 10,000 คน และได้มีการจัดทำประวัติชุมชน ข้อมูลรายครัวเรือนของผู้เค็ดรอนพร้อมผังชุมชนและแผนที่ทำมือ ซึ่งถือเป็นการประชุมครั้งแรกระหว่างผู้เค็ดรอนเรื่องที่ดินทำกิน กับหน่วยต่างๆ ที่ดูแลหรือเป็นเจ้าของที่ดินในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ซึ่งผลการประชุมในครั้งนี้ ที่ประชุมมีมติเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้ กรณีผู้เค็ดรอนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนและป่าอนุรัักษ์ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ ต.ลิ๊ะจุด หมู่ 5 ,7 และ 8 ในพื้นที่ อ.แว้ง จ.นราธิวาส และ ต.สะเอะ อ.กรงปินัง จ.ยะลา อาศัยในพื้นที่ชุมชนดั้งเดิมมานานราว 60-300 ปี รวมผู้เค็ดรอนกว่า 500 ครัวเรือน นั้น ให้ฝ่ายปกครองประสานงานกับตัวแทนชุมชน กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน อบต. และหน่วยงานป่าไม้ที่รับผิดชอบเรื่องที่ดิน ร่วมกันตรวจสอบข้อมูลที่ชาวบ้านได้จัดทำมาแล้ว เพื่อให้ได้ข้อสรุปร่วมกัน แล้วให้เสนอแก้ปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ์ตามข้อเท็จจริง และมอบหมายให้ พอช. จัดทำภาพถ่ายทางอากาศเพื่อประกอบการตรวจสอบข้อมูล

สำหรับพื้นที่ของกรมขนส่งทางน้ำ เช่น ชุมชนท่าพรักคี ชุมชนภักแลตาแป ชุมชนโต๊ะกอดอ ในจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิม อายุชุมชนกว่า 100 ปี และได้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง มีการวางแผนปรับปรุงชุมชนแล้ว แต่ยังมีปัญหาเรื่องการติดตั้งมิเตอร์ไฟฟ้า เนื่องจากกรมขนส่งทางน้ำ ไม่มีอำนาจในการเซ็นอนุญาต และได้เสนอให้ออกเอกสารสิทธิ์แบบโฉนดชุมชนนั้น ที่ประชุมเห็นว่าในพื้นที่น้ำท่วมถึง ซึ่งกรมขนส่งทางน้ำเป็นผู้ดูแล หากประชาชนอยู่มาก่อน 19 มีนาคม 2515 สามารถอยู่อาศัยต่อไปได้โดยไม่ต้องขออนุญาต เพียงแต่ต้องทำแนวเขตบริเวณที่ชุมชนอยู่อาศัยให้ชัดเจน

พร้อมจัดระบบการดูแลป้องกันเพื่อไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่เพิ่มเติม และเรื่องไม่มีมิเตอร์และต้องจ่ายค่าไฟฟ้าราคาแพงก็ให้ประสานกรมการปกครองเพื่อประสานงานกับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเพื่อดำเนินการ ทั้งนี้สำหรับประชาชนที่อยู่ในน้ำไม่สามารถออกโฉนดได้ เพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่สาธารณะที่ชัดเจน

ในด้านผู้เดือดร้อนที่อยู่ในพื้นที่นิคมสร้างตนเองสุคีริน อ.สุคีริน จ.นครราชสีมา กรณี บ้านน้ำตกหมู่ 5 และบ้านน้อมเกล้า หมู่ 12 รวม 500 ครัวเรือน ซึ่งมีผู้อยู่อาศัยเดิมก่อนประกาศเขตนิคมฯ ผู้ที่นิคมจัดสรรที่ดินและผู้ซื้อต่อปัญหาสำคัญ คือ ชาวบ้านส่วนหนึ่งมีปัญหาติดค้างหนี้นิคมฯ ทำให้นิคมฯ ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิให้ได้ และชาวบ้านต้องการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง แต่ยังมีปัญหาเรื่องสิทธิในที่ดินนั้น ที่ประชุมมีมติให้นิคมสร้างตนเองสุคีริน ตรวจสอบข้อมูลกับชาวบ้านทุกกลุ่มที่อาศัยร่วมกัน รวมทั้งสถานภาพการเป็นสมาชิกนิคมฯ และให้ พอช. ประสานทำความเข้าใจเรื่องการแก้ปัญหา ที่อยู่อาศัยภายใต้โครงการบ้านมั่นคงกับชาวบ้านในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมให้มีการจัดกระบวนการวางแผนแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน

ส่วนประเด็นที่ดินที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สปก.) ที่ชาวบ้านบ้านป่าตบาระ หมู่ 1 ต.ปะเสยะวอ อ.สายบุรี จ.ปัตตานี จำนวน 160 ครัวเรือน ที่ดิน 120 ไร่ ใช้เป็นที่อยู่อาศัย มาไม่ต่ำกว่า 130 ปี มีผู้ได้เอกสารสิทธิ์เพียงรายเดียว ได้เสนอขอ เอกสารสิทธิ์รายครัวเรือนและให้ที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งมัสยิด มีสถานะ เป็นนิติบุคคลนั้น ที่ประชุมเห็นตรงกันว่า ให้ พล.อ.สุรินทร์ ทำหนังสือถึงสำนักงาน สปก. เพื่อให้แจ้ง สปก. จังหวัด กั้นพื้นที่ สปก. ที่ยังไม่ได้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินออกจากเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อให้กรมที่ดินสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงและดำเนินการเรื่องเอกสารสิทธิ์ตามข้อมูลจริงในพื้นที่

กรณีบ้านแหลมนก หมู่ 9 ต.บานา อ.เมือง จ.ปัตตานี ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวประมงที่ย้ายมาจากหลายพื้นที่ ตั้งแต่ปี 2525 โดยเช่าที่ดินจาก อบจ. 80 ครัวเรือน ไม่ได้เช่าอีก 150 ครัวเรือน และเคยเสนอหน่วยงานเพื่อขอให้ออกเอกสารสิทธิ์เพื่อการอยู่อาศัยจำนวน 234 ครัวเรือนนั้น ที่ประชุมมีความเห็นว่า ไม่น่าจะออกเอกสารสิทธิ์ได้ พร้อมเสนอให้ชุมชนเช่าที่ดินระยะยาวเพื่อการอยู่อาศัย และร่วมเข้าโครงการบ้านมั่นคง ขณะที่กรณีชุมชนบ้านบางปลาหมอ ม.2 ต.รูสมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เสนอ ให้ครอบครัวขยาย 192 ครัวเรือน อาศัยและทำกิน ในพื้นที่ว่างใกล้พื้นที่เดิมนั้น ที่ประชุมเห็นร่วมกันว่าให้ชุมชนประสานงานกับสำนักงานที่ดิน ตรวจสอบสถานะที่ดิน เนื่องจากที่ดินแปลงที่จะขอให้อยู่ในเขต อ.หนองจิก จ.ปัตตานี ซึ่งเป็นเขตปฏิรูปที่ดินทั้งอำเภอ

• นำเสนอคณะกรรมการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเสริมสร้างสันติสุข 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2550 เพื่อให้มีการแก้ปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยในชนบท อย่างเป็นรูปธรรม เสนอพื้นที่นำร่องใน 3 อำเภอ ได้รับการเห็นชอบในหลักการจากคณะกรรมการฯ ในพื้นที่ต่างๆรวมผู้เกี่ยวข้อง 900 ครัวเรือน อยู่ในที่นิคมสร้างตนเองป่าสงวนแห่งชาติ ดำเนินการในพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

- พื้นที่ในอ.สุคีริน 4 ตำบล คือ
 - ตำบลสุคีริน (หมู่ 1, 5, 12)
 - ตำบลเกียร์ (หมู่ 2)
 - ตำบลภูเขาทอง
 - ตำบลมาโมง

- พื้นที่ใน อ.แวง จ.นครราชสีมา
 - ตำบลโละจูด (หมู่ 5, 7, 8)
- พื้นที่ในอำเภอปะนาเระ
 - ตำบลพ้อมิ่ง (หมู่ 1 2 3 4)

2.) จัดทำข้อมูลเพื่อการพัฒนาในพื้นที่นำร่องเพื่อการแก้ปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัยในพื้นที่ชนบท ครอบคลุมพื้นที่ 14 หมู่บ้าน 6 ตำบล 3 อำเภอ 3 จังหวัด ผู้รับประโยชน์ 993 ครอบครัว

3.) สนับสนุนติดตามและจัดทำข้อมูล กรณีอุทยานบูโด-สุโหงปาตี ที่ทำกินของชาวบ้าน ในพื้นที่ 3 จังหวัด ในเบื้องต้นมีพื้นที่เป้าหมายในการจัดข้อมูล 9 ตำบล

3. แผนงานแก้ปัญหาความเดือดร้อนของกลุ่มประมงพื้นบ้าน

ชุมชนประมงชายฝั่งจังหวัดปัตตานี-นราธิวาส มีความยาว 184 กิโลเมตร (ปัตตานีมีความยาว 116 กิโลเมตร, นราธิวาสมีความยาว 68 กิโลเมตร) สามารถออกเรือหาปลาได้เพียง 6 เดือน/ปี ร้อยละ 80 มีฐานะยากจนขาดแคลนสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ปัญหาใหญ่คือความสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลลดน้อยลง

(1.) ข้อมูลภาพรวมชุมชนประมงพื้นบ้าน จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส จากหนังสือแผนแม่บทโครงการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี 2547-2549

พื้นที่	นราธิวาส	ปัตตานี	รวม
อำเภอ	2	6	8
ตำบล	7	18	25
หมู่บ้าน/ชุมชน	32	49	81
ครัวเรือน	9,047	14,277	23,324
ประชากร	34,933	130,415	165,348

(2.) ชาวประมงพื้นบ้านจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ

- 1) ชาวประมงที่ไม่มีเรือและเครื่องยนต์ ใช้เครื่องมือแบบง่ายๆ ทากินอยู่ตามริมฝั่งทะเลหรือริมคลอง
- 2) ชาวประมงที่มีเรือแต่ไม่มีเครื่องยนต์ จะทากินอยู่ตามแนวป่าชายเลน ใช้เครื่องมือแบบง่ายๆ เช่น แร้วจับปู
- 3) ชาวประมงที่มีเรือและเครื่องยนต์ มีขนาดความยาวเรือไม่เกิน 10 เมตร เครื่องยนต์ที่ใช้มีกำลังไม่เกิน 30 แรงม้า ทากินห่างจากฝั่งไม่เกิน 7 กิโลเมตร เรือที่ใช้จะมีความแตกต่างกันออกไปตามพื้นที่ เช่น เรือกอและ เรือท้ายตัด

(3.) สภาพปัญหาโดยรวม

- 1) มีเรืออวนลาก เรืออวนรุน และเรือไฟปั่น เข้ามาทำการประมงในเขตอนุรักษ์ 3,000 เมตร ส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งลดน้อยลง และเครื่องมือประมงได้รับความเสียหาย
- 2) ไม่มีเครื่องมือทำการประมงเป็นของตนเองเช่นเรือขนาดเล็ก อวนประเภทต่างๆ ลอบ แห ต้องพึ่งพานายทุน ผลกระทบ คือ นายทุนกดราคาทรัพย์สินสัตว์น้ำและเครื่องมือประมงตามลำดับ
- 3) ต้นทุนในการทาสลและสัตว์น้ำอื่นๆ สูง เช่น น้ำมันแพง เครื่องมือแพง
- 4) ไม่มีรายได้ในช่วงที่ทำการประมงไม่ได้ (ปีหนึ่งทำอาชีพประมงได้ 6 เดือน)
- 5) ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง เนื่องจากมีการขายที่ดินให้กับคนนอกหมู่บ้าน และทำให้ต้องเคลื่อนย้ายบ้านไปอยู่ริมคลองโดยที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองอีกต่อไป
- 6) ชุมชนไม่มีผู้ต่อเรือของชุมชนเป็นของตนเองเวลาเรือชำรุดต้องพึ่งพานายทุน
- 7) ริมชายฝั่งถูกกักตุนเนื่องจาก เชื้อนกปืนของหน่วยงานรัฐ เช่น พื้นที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส และอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
- 8) ประการังเทียมเช่น ตู้รถไฟ ท่อคอนกรีต และแท่งคอนกรีตสกรปกร สัตว์น้ำไม่สามารถเข้าไปอยู่และวางไข่ได้
- 9) มีการทิ้งประการังเทียมในบางพื้นที่ของกรมประมง ทำให้เครื่องมือประมงของชาวบ้านได้รับความเสียหาย เช่น อวนปลา อวนปู อวนกุ้ง เป็นต้น ต้องมีการซื้อเครื่องมือประมงที่บ่อย ๆ รวมไปถึงน้ำมันที่ใช้ก็เพิ่มสูงขึ้นด้วย โดยจะเสียค่าใช้จ่ายน้ำมันวันละประมาณ 8-10 ลิตร/ลำ
- 10) กองทุนเครื่องมือประมงของชุมชนไม่เติบโต เนื่องจากการออมที่ไม่สม่ำเสมอ ส่งเงินไม่ตรงต่อเวลา เพราะทรัพยากรทะเลลดน้อยลง รายได้น้อยลงและขาดทักษะในการทำงาน เช่น ความเป็นทีมในการบริหารจัดการกองทุน
- 11) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น บุคลากร เครื่องมือ และขาดการจริงจัง/จริงจัง ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อแก้ไขปัญหา
- 12) ชาวประมงไม่ได้ออกทะเล เพราะไม่คุ้มการลงทุน มีการออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น เช่น ออกไปรับจ้างงานก่อสร้าง แยกหม เป็นลูกเรือประมงพาณิชย์ในท้องถิ่น และในประเทศมาเลเซีย
- 13) ปากแม่น้ำที่ใช้เป็นเส้นทางเดินเรือเข้า-ออก ถูกปิด เนื่องจากมีการสร้างเขื่อน ส่งผลในการไหลเวียนของน้ำไม่เป็นไปตามปกติ เกิดความเสียหายกับปลาที่เลี้ยงในกระชัง ฯลฯ

(4.) การดำเนินงานที่ผ่านมาของชาวประมงพื้นบ้าน

- 1) การฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งจัดสร้างแหล่งที่อยู่อาศัยสัตว์น้ำ ทำซั้งแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) ปลอ่ยพันธุ์สัตว์ จัดทำแนวเขตอนุรักษ์ 3,000 เมตรและประสานภาคีรัฐออกตรวจ และปราบปรามการ กระทำผิดทางทะเล
- 3) ตั้งกองทุนชุมชนหมุนเวียนเครื่องมือประมง ขายน้ำมันเครื่องและออมทรัพย์ สนับสนุนโดยกองทุนเพื่อการลงทุนสังคม (SIF) และ พอช.
- 4) มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน สนับสนุนเรือตรวจการณ์ 2 ลำ เพื่อแก้ไขปัญหาการรุกล้ำเข้ามาของประมงอวนรุนขนาดกลางและขนาดใหญ่ โดยการลาดตระเวนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้าน

5) ปลุกป่าชายเลนบริเวณ เช่น ชุมชนบางตาวา ท่ากำชำ พื้นที่อำเภอยะหริ่ง

ส่วนพื้นที่กำลังได้รับการพัฒนาการขบวนการอยู่ในขณะนี้ ส่วนใหญ่อยู่ในขั้นตอนการออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย จำนวน 25 ชุมชน ในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี 5 ชุมชน และนราธิวาส 20 ชุมชน

ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีและจังหวัดนราธิวาส มีชุมชนประมงพื้นบ้าน ในพื้นที่ 81 หมู่บ้าน 25 ตำบล 8 อำเภอ 23,324 ครัวเรือน มีการดำเนินการเพื่อสนับสนุนแผนพัฒนาและการแก้ไขปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านแล้วดังนี้

จัดประชุมกลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่ 2 จังหวัด (นราธิวาส,ปัตตานี) เพื่อประมวลสภาพปัญหาแผนการพัฒนา และข้อเสนอเชิงนโยบาย ได้แก่ แผนงานด้านการเฝ้าระวัง เพื่อไม่ให้กระทบทำผิดกฎหมายประมงและทำลายระบบนิเวศน์ ชายฝั่งทะเล แผนงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง แผนงานด้านการพัฒนาองค์กรชุมชนประมง แผนงาน ด้านการพัฒนาอาชีพการจัดตั้งกองทุน ฯลฯ ปัจจุบันได้รวบรวมข้อมูลความต้องการเบื้องต้นในพื้นที่ 25 ตำบล ทั้ง 2 จังหวัด พร้อมมีการวางแผนการทำงานร่วมกันดังนี้

(5.) แนวทางแก้ไขปัญหาระยะสั้น

- 1) จัดตั้งกองทุนเครื่องมือประมงพื้นบ้าน
- 2) จัดตั้งกองทุนน้ำมัน บั๊มน้ำมันในชุมชนประมง
- 3) กองทุนอาชีพสำหรับแม่บ้าน และรายได้เสริมสำหรับชาวประมงในช่วงที่ออกเรือไม่ได้
- 4) ทำปะการังเทียม(ชำ) โดยภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 5) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา อันเนื่องจากการทำเขื่อนกันทรายอย่างเร่งด่วน
- 6) อบรมพัฒนาศักยภาพและการบริหารจัดการกลุ่มและกองทุนชุมชน

(6.) แนวทางแก้ไขปัญหาระยะยาว

- 1) จัดซื้อเรือลาดตระเวนในเขต 3,000 เมตร
- 2) ประสานภาคีรัฐออกตรวจ และป้องกันการกระทำผิดทางทะเล
- 3) สร้างคู่อ่อเรือของชุมชน พร้อมอุปกรณ์
- 4) ตั้งกองทุนธุรกิจแพปลาโดยชุมชน
- 5) เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการวางปะการังเทียมให้เป็นที่วางไข่ของสัตว์น้ำ
- 6) ทำความสะอาดปะการังเทียมอย่างสม่ำเสมอพร้อมสร้างเขื่อนกันแนวภูมิปัญญาชาวบ้านโดยกระบวนการมีส่วนร่วมทุกฝ่าย

(7.) ความคืบหน้าโครงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเสริมสร้างสันติสุข 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้งบประมาณและงบประมาณ 10 ล้านบาท เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนประมงพื้นบ้าน

• คณะทำงานโครงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเสริมสร้างสันติสุข 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อนุมัติกรอบแผนงาน งบประมาณเพื่อโครงการพัฒนาชุมชนประมงพื้นบ้าน ที่หมู่บ้านละ 100,000 บาท รวม 8,100,000 บาท พื้นที่เป้าหมาย 81 หมู่บ้าน

• มีการอนุมัติแผนงานและงบประมาณแล้ว 21 โครงการ รวมพื้นที่อนุมัติ 1,950,000 บาท ครอบคลุมพื้นที่ 18 หมู่บ้าน ในพื้นที่ จ.นราธิวาสและจ.ปัตตานี ผู้รับประโยชน์ 1,135 ครัวเรือน เป็นกองทุนหมุนเวียน ที่หมู่บ้านละไม่เกิน 100,000 บาท ส่วนใหญ่ให้สมาชิกจัดซื้อเครื่องมืออุปกรณ์การประมง การพัฒนาอาชีพ ฯลฯ

(8.) ข้อเสนอเครือข่ายประมงพื้นบ้านจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อ ๖ หน่วยงานนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นายไพฑูรย์ วัฒนศิริธรรม ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2550 ที่โรงแรมซี.เอส. จ.ปัตตานี

• ออกกฎหมายยกเลิกเรืออวนรุน อวนลาก เรือปั่นไฟ ซึ่งมีรายงานวิจัยจำนวนมากยืนยันว่าเป็นเครื่องมือประมงที่ทำลายทรัพยากรทางทะเลอย่างร้ายแรงและเป็นสาเหตุแห่งความยากจนของชาวประมงพื้นบ้านทั่วประเทศ

• ขยายเขตอนุรักษชายฝั่งซึ่งเป็นเขตทำประมงของชาวประมงขนาดเล็กออกไปจาก 3,000 เมตร เป็นเขต 5 ไมล์ทะเล เพราะปัจจุบันเรือประมงอวนลาก อวนรุนและเรือปั่นไฟทำการประมงในเขตดังกล่าว มีผลกระทบต่อการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้านอย่างร้ายแรง ถ้าขยายเขตอนุรักษชายฝั่งออกไป ชาวประมงพื้นบ้านจะมีพื้นที่ทำการประมงมากขึ้น

• แก้ไข พ.ร.บ.การประมงซึ่งใช้มาตั้งแต่ปี 2490 เพื่อให้ชาวประมงมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรประมงมากขึ้น
• จัดทำปะการังเทียม เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ โดยใช้ชาวประมงช่วยกันจัดทำ ไม่ต้องจ้างบริษัทมารับเหมาก่อสร้างปะการังเทียม ให้บริการหรือกับชาวประมงทุกจุด เพื่อไม่ให้กินพื้นที่ทำประมงปกติของชาวประมง นอกจากนั้นควรส่งเสริมให้มีการทำปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน(ซั้ง)ซึ่งใช้วัสดุในท้องถิ่นด้วย

• สนับสนุนกองทุนน้ำจืดเพื่อเพิ่มรายได้และกองทุนเครื่องมือประมงเพื่อลดรายจ่าย ของชาวประมงซึ่งต้องซื้อเครื่องมือด้วยเงินกู้ ในระยะยาวอาจจะดำเนินการเรื่องแพปลา(รับซื้อสัตว์น้ำ)โดยชุมชนเอง

• ขุดลอกปากแม่น้ำที่ตื้นเขินให้เรือเข้าออกอย่างสะดวก
• แก้ปัญหาการไม่มีรายได้ในช่วงฤดูมรสุม
• สนับสนุนการศึกษาของลูกหลานชาวประมงเป็นกรณีพิเศษ เพราะเมื่อครอบครัวได้รับผลกระทบจากการลดลงของทรัพยากร ไม่มีรายได้ พ่อแม่ต้องไปทำงานประเทศมาเลเซีย ก็มีผลกระทบต่อการศึกษาเด็กเป็นอย่างมาก

• สร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวประมง ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในที่สาธารณะหรือที่เอกชน
• ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วม ระหว่างหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายชาวประมงในสองจังหวัด เพื่อแก้ปัญหาชาวประมงและพัฒนาชุมชนชาวประมงร่วมกัน

บ้านมั่นคง จ.นราธิวาส

เครือข่ายบ้านมั่นคงพระราชิวาส

เครือข่ายเมืองโกลก

- ชุมชนโกลกวิลเลจ
- ชุมชนเจริญสุข

เครือข่ายเมืองนราชิวาส

1. ชุมชนชายทะเล
2. ชุมชนนระเก็ง 2
3. ชุมชนกาแลตาแป
4. ชุมชนกาแลปาเย
5. ชุมชนนบูรณะ
6. ชุมชนนระเก็ง 1
7. ชุมชนจือปอ
8. ชุมชนนฮวยถินทวย
9. ชุมชนนเมาระสือแม
10. ชุมชนนรายอนือราระ
11. ชุมชนนสมือยานาจักร
12. ชุมชนนพะนาสนท
13. ชุมชนนพิทักษ์สิขิต
14. ชุมชนนกำปงตาโก๊ะ
15. ชุมชนนพนาสนท
16. ชุมชนนวัดบางนรา
17. ชุมชนนกำปงปาย
18. ชุมชนนตรีทอดอ
19. ชุมชนนบาละฮือล

เครือข่ายเมืองตากใบ

1. ชุมชนบาละฮือล
2. ชุมชนนมิสยิตยาเมะ
3. ชุมชนนตะปอเยาะ
4. ชุมชนนบ้านหัวคลอง
5. ชุมชนนมุฮำฮูริน
6. ชุมชนนภัทรภักดี
7. ชุมชนนเกาะยาว
8. ชุมชนนจอตอ

สู่...กระบวนการ บ้านมั่นคงนครราชสีมา

จากเวทีประชุมแนวทางโครงการบ้านมั่นคงเมืองนครราชสีมา โดยการหนุนเสริมจากหน่วยงานเทศบาลร่วมกับทีมงานเมืองนำอยู่ นำไปสู่การสำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนที่อยู่อาศัยทั้งเมือง ในเบื้องต้นมีผู้เดือดร้อนที่มีความต้องการในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย หลังจากได้ข้อมูลและทำแผนที่ชุมชน มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน สรุปบทเรียนจากกระบวนการสำรวจในแต่ละชุมชน เพื่อให้กลับไปทำให้สมบูรณ์เป็นการเตรียมความพร้อมชุมชนก่อนการทำแผนการปรับปรุงในแต่ละพื้นที่ที่มีความพร้อม

โครงสร้างกระบวนการบ้านมั่นคงเมืองนครราชสีมา

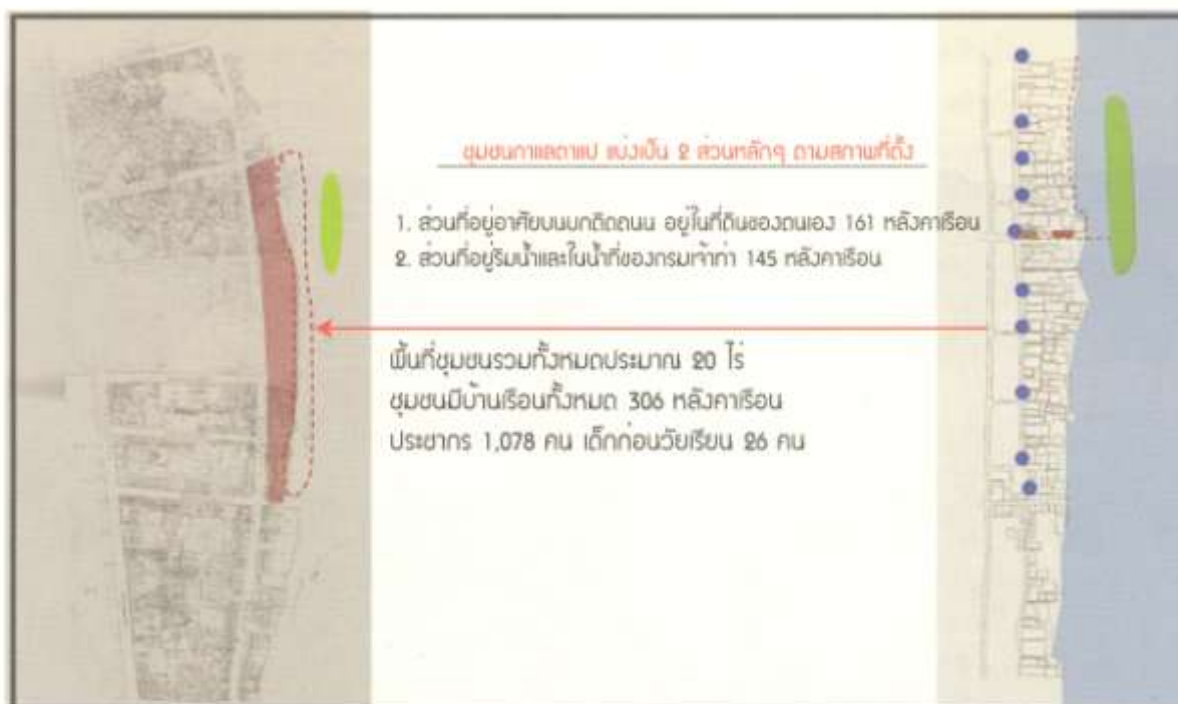

โครงการบ้านมั่นคง ชุมชนกาแลตาแป

ชุมชนกาแลตาแป เป็นชุมชนที่มีอายุเก่าแก่ มากกว่า 100 ปี ก่อนสงครามญี่ปุ่น ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศอังกฤษได้ปกครองประเทศมาเลเซีย ประชาชนท่ามกาทากินลำบาก จึงมีคนมาเลเซียอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ประเทศไทย เพื่อเข้ามาท่ามกาทากิน ซึ่งสมัยนั้นชาวบ้านมีความยากจน มีครอบครัวจับซ้อนกัน ไม่มีที่อยู่อาศัยต้องมาบุกรุกที่อยู่อาศัย อยู่ในบริเวณชุมชน เดิม ในบริเวณชุมชนมีต้นทุากวางขนาดใหญ่ขึ้นอยู่บริเวณเกาะ จึงตั้งชื่อ "กาแลตาแป" หรือ "ต้นทุากวาง" ให้สอดคล้องกับสิ่งที่มีอยู่ในบริเวณนี้

ชุมชนกาแลตาแป เขตเทศบาลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส หมู่บ้านชาวประมงแห่งนี้มีถิ่นอยู่ 412 ครอบครัว ประชากรประมาณ 1,200 คน ส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เป็นพี่น้องชาวมุสลิมที่มีอาชีพเป็นชาวประมง ชุมชนอาศัยอยู่ในที่ดินของกรมเจ้าท่า

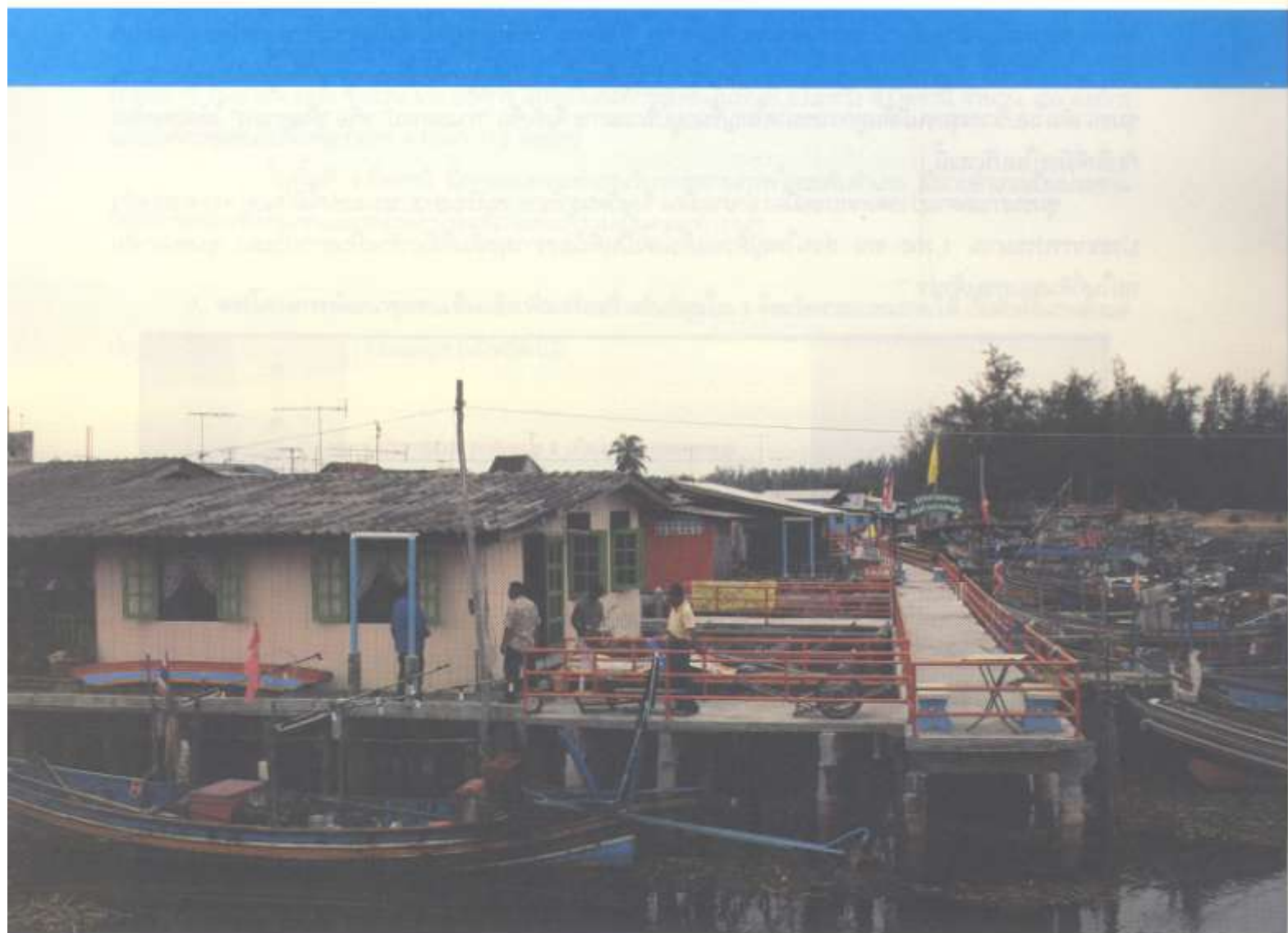
ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในกลุ่มประมงพื้นบ้าน เพื่อกู้ยืมไปประกอบอาชีพ เช่น ซื้ออุปกรณ์/ ซ่อมแซมเรือ ต่อมาได้ขยายมาสู่กลุ่มแม่บ้าน เป็นการเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชน รวมไปถึงการรวมกลุ่มกันเพื่อทำ ทัตถกรรม

ก้าวสู่กระบวนการบ้านมั่นคงของชุมชนกาแลตาแป

กระทั่งในปี 2547 ชาวบ้านได้รับทราบถึงโครงการบ้านมั่นคง เห็นว่าเป็นโครงการที่ดี จึงได้นำไปหารือ ในกลุ่ม แกนนำเล็กๆ จากนั้นก็ได้มีการหารือเพื่อขยายต่อในวงกว้างขึ้นในระดับเมือง โดยเห็นว่าชุมชนกาแลตาแป น่าจะเข้าสู่โครงการ บ้านมั่นคงเพื่อทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงได้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การประชุมชาวบ้านเพื่อพูดคุยปัญหาที่เป็นอยู่ พบว่า ชุมชนกาแลตาแปมีปัญหาที่สำคัญหลายประการ คือ

- (1) สภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมไม่เป็นระเบียบ
- (2) ระบบสาธารณูปโภคที่ต้องซื้อในอัตราที่แพง เนื่องจากเป็นทะเบียนบ้านชั่วคราว
- (3) ความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย เนื่องจากอาศัยอยู่ในที่ดินของกรมเจ้าท่า
- (4) ปัญหาเด็ก/เยาวชน การศึกษาและเยาวชนเสพติด
- (5) อาชีพและหนี้สิน เนื่องจากทำประมงได้เพียงปีละ 6 เดือน

2. กระบวนการแก้ไขปัญห โดยใช้ตัวปัญหาที่ค้นพบเป็นแนวทางในการแก้ไขและทำการแก้ไข
ไปที่ละอย่าง ดังนี้

ปัญหา	การแก้ไขปัญหา
1. ก่ออยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำทางเดินเท้าทั่วทั้งหมู่บ้าน จำนวน 32 ซอย - สร้างสะพานข้ามเกาะ - ทำสะพานกันบริเวณด้านหลังชุมชน เพื่อไม่ให้ชาวบ้านบุกรุกถ่อ - ปรับปรุงบ้านที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม "ออมกริพย์เพื่อที่อยู่อาศัย" <p>โดยใช้หลักที่ว่าอยากมีบ้านที่อยู่อาศัยก็ให้สมัครเป็นสมาชิกในการออม</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการเก็บขยะทุกๆ เดือน - ได้บ้านเลขที่ถาวร ทำให้ลดค่าไฟฟ้าประปา - จัดทำระบบน้ำเสียรวมจากชุมชน จำนวน 7 จุด
2. เด็กเยาวชน การศึกษาและยาเสพติด	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์เด็กเล็ก ให้ลูกหลานได้มีพื้นที่ในการเรียนรู้ ในการสร้างมีสถานศึกษาชุมชน มาช่วยออกแบบให้ และจ้างช่างชุมชนมาดำเนินการสร้าง เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับพี่น้องในชุมชน - สนามกีฬา - จัดหาพื้นที่ว่างให้เด็กทำกิจกรรมร่วมกัน โดยตั้งอยู่บริเวณเกาะกลางแม่น้ำบางนรา - ตั้งร้านคอมพิวเตอร์หน้าชุมชน
3. การพัฒนาอาชีพ	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งกลุ่มอาชีพเสริมให้กับแม่บ้าน เช่น กลุ่มแม่บ้านผลิตข้าวเกรียบ กลุ่มประมงพื้นบ้าน โดยการจดทะเบียนเรือประมง จำนวน 74 ลำ เพื่อแก้ไขในเรื่องขาดภัยในช่วงมรสุม จำนวนเงิน 900 บาทในปีแรก ปีต่อไปชำระไม่เกิน 100 บาท/ปี มีการออมกริพย์ทั้งการออมกริพย์เพื่อที่อยู่อาศัย และการออมกริพย์ของกลุ่มประมงพื้นบ้าน
4. สวัสดิการชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - มีการตั้งกลุ่มสวัสดิการชุมชนและการจัดสวัสดิการรูปแบบอื่นๆ เช่น การตั้งกลุ่มข้าวสารไว้บริการสมาชิก เป็นต้น

หลังจากได้มีการประชุมและทราบปัญหาของชาวชุมชน รวมทั้งการดำเนินการแก้ไขปัญหาไปพร้อมๆ กัน ชุมชนมีการแก้ไขปัญหาลูกโซ่เชื่อมโยงกันทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และมองเรื่องสาธารณูปโภคด้วย ในระยะต่อไปชุมชนมีแผนในการสร้าง บาลาซาเซห์(สุเหร่า) ตู้ซุ่มเรือ และสหกรณ์ร้านค้าของแม่บ้าน (โรงงานข้าวเกรียบ)

วิถีเกื้อกูลของ ชาวประมงพื้นบ้านนราธิวาส

ชุมชนกนกแลตากแป เขตเทศบาลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส หมู่บ้านชาวประมงแห่งนี้มีกันอยู่ 412 ครอบครัว ประชากรประมาณ 1,200 คน ส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เป็นพี่น้องชาวมุสลิมที่มีอาชีพเป็นชาวประมง

นายมาหะมะ โต๊ะเย็ง รองประธานชุมชนกนกแลตากแป ท้าวกความหลังให้ฟังว่า เมื่อก่อนพ่อเคยบอกกว่า ในเขตน่านน้ำนราธิวาสมีกุ้งหอยปูปลาชุกชุมมาก ออกทะเลไม่นานก็กลับ เป็นเพราะเมื่อก่อนคนยังมีน้อย และรู้ซึ่งถึงวิถีการจับสัตว์น้ำโดยไม่ไปทำลายสัตว์ตัวเล็กๆ รวมถึงไม่ไปทำลายปะการัง ซึ่งเป็นแหล่งขยายพันธุ์ของ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งปวง

“ภูมิปัญญานี้กำลังได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญของชาวประมงพื้นบ้าน การทำประมงพื้นบ้านหากไม่ซีเรียจก็พออยู่ได้ แต่ไม่ถึงกับร่ำรวยพอเลี้ยงครอบครัว”

มาระยะหลังกว่า 30 ปี อาชีพการทำประมงพื้นบ้านถูกกดขี่จากภายนอกเมื่อมี “ฮวนลาก ฮวนรุน” ลุงล่าเข้ามาหากินในเขตน่านน้ำ วิถีการทำอาชีพประมงชายฝั่งจึงเปลี่ยนแปลงไป การรวมกลุ่มการทำอาชีพประมงพื้นบ้านจึงเริ่ม ก่อขึ้นเพื่อแก้ปัญหาและสร้างภาคีประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ พร้อมๆ กับให้ชุมชนหันมาพึ่งตนเองให้มากขึ้น โดยออกตรวจตราเฝ้าระวังการลุงล่า และการฟื้นฟูความสมบูรณ์ของชายฝั่งให้มากขึ้น

ในสภาวการณ้ปัจจุบันต้องยอมรับว่าอาชีพประมงพื้นบ้านมีปัญหามาก ทั้งเรื่องการลดน้อยลงของจำนวนปลาปะการังถูกทำลาย เครื่องมือจับปลาที่ทันสมัยถูกผลิตขึ้นมาเพื่อล้างผลาญไม่เว้นแม้สัตว์ตัวเล็กตัวใหญ่ และมีหลายสาเหตุให้ชุมชนต้องมาชกคิดกัน

ปัญหาที่ตาโถมเข้ามาสู่ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านแห่งนี้มีความรุนแรงขึ้นทุกวัน ซึ่ง นายมุฮัมมัดดีอราฟี สะมะแอ (แบหวัง) ประธานชุมชนกาแลตาแป้ให้ความเห็นว่า ปัญหาที่ตาโถมมาสู่ชุมชนกลับกลายเป็นสิ่ง จูงใจชักชวนให้ชาวชุมชนได้มาร่วมกัน คิด ร่วมวางแผน ร่วมเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

สำหรับกระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่ผ่านมา อย่างแรกที่ชาวบ้านได้ร่วมกันทำ คือ ตั้งเป็นเครือข่ายประมงพื้นบ้าน เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาการทำประมงพื้นบ้าน โดยการพยายามแก้ปัญหาของชุมชนตนเอง ก่อน แล้วค่อยขยายสู่ชุมชนใกล้เคียง เพราะชาวบ้านรู้ปัญหาของตนอยู่แล้ว การมาร่วมระดมปัญหาร่วมกัน ชุมชนให้ความสำคัญตรงนี้มาก จากนั้นจึงผกออกกฎระเบียบร่วมกัน เคารพกฎที่ตั้งขึ้น จนชาวบ้านสามารถแก้ปัญหาได้ดี

ชุมชนยังร่วมกันจดทะเบียนเรือ เพื่อเป็นหลักฐานและฐานข้อมูลในชุมชน การพยายามให้ชาวบ้าน เล็งเห็นความสำคัญ เพราะต้องการให้เป็นผกปกป้องกันหากเกิดเรืออับปางขึ้น ชาวบ้านจะสามารถเรียกร้อง ความเสียหายได้ เป็นการสร้างผกปกป้องกันให้กับตัวเองหากเกิดปัญหาขึ้น ซึ่งหลายๆ สิ่งที่ชุมชนร่วมกันทำนั้นจะเป็นแบบ อย่างได้ดี

ปัจจุบันกลุ่มประมงพื้นบ้านได้รวมกลุ่มกันขยายเป็นเครือข่ายประมงสู่ระดับจังหวัด ประชุมร่วมกันทุกๆ เดือน เพื่อก้าวไปสู่การแก้ไขปัญหาย่างบูรณาการ

นายสักรี หมี่ บอกว่า ขบวนการแก้ไขปัญหานี้ยังมีอีกมาก อย่างเช่น ในช่วงมรสุมราว 6 เดือน ไม่สามารถออกทะเลได้ ชุมชนจะมีการรวมกลุ่มกันเลี้ยงปลาในกระชัง ซึ่งใช้ระยะ เวลาประมาณ 7-8 เดือน จึงจับขาย เลี้ยงง่าย ๆ ในชุมชน ไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายมาก เพราะอาหารที่เลี้ยงจะเป็นปลาที่ได้จากการออกทะเล การเลี้ยงปลา ไม่ได้ขายกกระชัง แต่จะจับขาย ช่วงที่ขาดเงิน ตัวใหญ่จับขายก่อนส่วนตัวเล็กปล่อยเลี้ยงต่อ เป็นการอมปลาอีกแบบหนึ่ง

นายสักรี บอกต่อว่า แต่ก่อนพวกนายทุนมันแลเห็นว่า ในช่วงมรสุมชาวบ้านไม่สามารถออกทะเลได้ พวกนี้จะพยายามเข้ามาแทรกซึมเพื่อปล่อยเงิน ให้อู่ตอกเบียดแพงๆ บางคนกู้มา 15,000 บาท ต้องจ่าย 30,000 บาท มันจะรู้จุดอ่อนของ ชาวประมงว่าช่วง 6 เดือน ที่ไม่ได้ออกทะเลจะไม่มีรายได้มาจุนเจือครอบครัวชาวบ้านก็ต้องกู้ยืม มันแลเห็น ประโยชน์อย่างเดียว แต่พอเราหันมาเลี้ยงปลาในกระชังช่วยแก้ปัญหาได้มาก

ด้านนายมุหะหมัด ดอเสาะ อายุ 20 ปี ชาวบ้านกาแลตาแป้ บอกว่า หลังจากไปทำงานมาหลายที่จนเมื่อ จึงกลับมา อยู่ที่บ้าน แม้ว่าจะไม่ร่ำรวย แต่เมื่อมาอยู่บ้านสบายใจมากกว่า เขาก็ออกทะเล เย็นก็กลับ ชีวิตอยู่กับทะเล ได้อยู่กับครอบครัว ทุกวันนี่ผมมีความสุขและสนุกกับสิ่งที่ได้ทำ การได้ออกทะเลมีความสุขเหลือเกิน

การออกทะเลแต่ละครั้งส่วนใหญ่จะออกกันลำละ 3 คนต่อหนึ่งลำ การแบ่งรายได้ก็จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ เจ้าของเรือ คนขับเรือ และลูกน้อง แต่เป็นรายได้ที่หักจากค่าใช้จ่ายแล้ว อย่างเช่น ค่าน้ำมัน ค่าอุปกรณ์ต่างๆ เมื่อขายได้ก็นำ มาหารกัน

ทั้งนี้ชาวบ้านยังวางแผนการกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยในช่วงหน้าปลาหมึกเมื่อจับมากได้จะให้ภรรยา ทำตากแห้ง ซึ่งอาจจะม่แม่บ้านในชุมชนช่วยกันทำ ได้กำไรก็นำมาหารกัน เป็นรายได้เพื่อช่วยเหลือกัน ในชุมชนและเป็นทุนหมุนเวียนให้แม่บ้านมีงานทำ

คนที่ม่มีน้ำใจโดยจะเห็นได้จากนายอัยยิ ริเบ็ง เผ่าแกริบซื้อปลา ที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เพราะชาวประมง จะม่มีเวลา ที่จะไปคิดเรื่องอื่น ทุกครั้งจะคิดแต่เรื่องการทำมาหากิน มันเป็นวิถีชีวิตชนแล ที่ผ่านมากชุมชนสามารถแบ่งสรรการทำมาหากินไม่เบียดเบียนกัน แต่ที่นั่นมันเป็นอดีตไปแล้วสำหรับอาชีพการทำประมงพื้นบ้าน

"จะช่วยตั้งแต่อุปกรณ์ทำปลา เช่น อวน ตราเบ็ด ซ่อมเรือ ฯลฯ ขึ้นอยู่กับชนไหนต้องการ ส่วนเวลาส่งคืนเงิน จะม่มีตอกเบียด ชาวบ้านจะให้หักจากการขายปลาในแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับชาวบ้านเอง ส่วนการส่ง คืนจะม่มีกำหนดระยะเวลา ในส่วนตัวแล้วตนจะทำอย่างนี้ไปจนชั่วชีวิต หากชาวบ้านยังไว้วางใจ"

กว่า 10 ปีที่มารับซื้อปลา ตั้งแต่เช้าบ้านยังเป็นไม้เก่าๆ ที่มารับซื้อสินค้าเพราะชาวบ้านถูก เอรั๊ดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางมาก อย่างน้อยเราเป็นคนในชุมชนจึงอยากช่วยชุมชนของเรา การช่วยเหลือ ให้ชาวบ้านมีรายได้ที่ไม่โดนเอรั๊ดเอาเปรียบนั้นได้บุญ

ตะวันคล้ายทำลงจนเกือบจะหมดแสง วันนี้มีเหมือนับอีกหลายๆ วัน วิถีชีวิตของชาวเล หลังกลับจากการออกทะเล กำลังออกแรงช่วยกันยกปลาหลายชนิดที่หามาได้ ตะเตรียมเพื่อนำไปขาย มันเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษสอดส่องระหว่างคนกับท้องทะเลมานั้นนาน

“วันนี้แม้ปลา จะหายาก แต่พวกเขาก็ยังพออยู่ได้ ตราบใดที่ยังช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันพี่ น้อง”

กาแล แปลว่า ท่าเรือ

ตาแป แปลว่า ดินหูกวาง

แม่บ้านกาแลตาเป

รวมกลุ่มทำข้าวเกรียบปลาสร้างรายได้ในชุมชน

“ข้าวเกรียบ” เป็นอาหารว่างที่คนทั่วไปนิยมบริโภคกันมาก โดยใช้เป็นกับแกล้มหรือรับประทานกันเล่นๆ ง่ายๆ และมีรสชาติอร่อย กรอบ มันๆ อย่างไรก็ตามข้าวเกรียบที่รับประทานกันจะรู้จักในนามของข้าวเกรียบกุ้งเสีย ส่วนใหญ่ แต่ข้าวเกรียบปลา นิยมรับประทานกันน้อยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้รับประทานมักเข้าใจผิดคิดว่า ข้าวเกรียบปลามีกลิ่นคาว หรือไม่อร่อยเท่าข้าวเกรียบกุ้ง ฉะนั้นกลุ่มแม่บ้านกาแลตาเปจึงได้คิดวิธีที่จะนำปลา ที่มีราคาถูก นำมาแปรรูปทำข้าวเกรียบปลาให้ได้คุณภาพและรสชาติอร่อยรับประทาน

นางไชนะ สะมุติง แม่บ้านกาแลตาเป เขตเทศบาลเมือง จังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวถึงสาเหตุที่มารวม กลุ่มกันทำข้าวเกรียบปลาว่า หลังสามีออกทะเล แม่บ้านจะซักผ้า หุงข้าวปลา ทำงานบ้านเล็กๆน้อยๆ หลังจากนั้นก็ได้ทำอะไร

จากที่เคยจับกลุ่มนั่งเล่นไม่มีรายได้มาจนเจือจรรอบครัว แม่บ้านกาแลตาเปจึงหันเหชีวิตคิดรวม กลุ่มกันสร้างอาชีพเสริมจึงมารวมกลุ่มกันเสนอแนวคิด โดยนางไชนะเคยได้รับความรู้มาจาก แม่ซึ่งเมื่อก่อนทำข้าวเกรียบปลาขายเป็นอาชีพ จึงเสนอในที่ประชุมและเสียงส่วนใหญ่เห็นดีด้วยจึงตกลงร่วมมือกันทำตั้งแต่นั้นมา

แรกๆ ก็ไม่ได้ทำมากมายอะไร แต่พอมีคนกินแล้วติดใจ ก็เลยทำกันมากขึ้นแล้วนำไปขายในตลาด จึงทำเป็นอาชีพเสริมตั้งแต่นั้นมา

นางไชนะ บอกต่อว่า ปลาทุกชนิดที่ใช้ทำลูกชิ้นปลาสามารถนำมาทำข้าวเกรียบปลาได้ทั้งนั้น เช่น ปลาทรายแดง ปลาปากกลม ปลาฉลาม ปลาตาบลาว นอกจากปลาชนิดต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ปลาหมึกก็สามารถทำเป็นข้าวเกรียบได้ดี แต่กลุ่มไม่นิยมนำมาทำเพราะปลาหมึกมีราคาแพงไม่คุ้มกับการลงทุน แต่กลุ่มจะนำปลาที่มีอยู่ในชุมชนมาทำมากกว่า อย่างเช่น ปลาโอและปลาลังเขียว ที่หาซื้อได้จากชุมชน ราคากถูก เป็นการส่งเสริมช่วยเหลือกันเองในชุมชน

ขั้นตอนการทำข้าวเกรียบปลาไม่ได้ยุ่งยากอะไร เพียงนำปลาที่ได้มาล้างทำความสะอาด ตัดหัวตัดหาง ซ้ำและเอาแต่เนื้อปลา หากเป็นปลาที่มีกลิ่นคาวมากๆ ให้ล้างด้วยน้ำเกลือก่อนจะนำไปบด โดยมีส่วนผสมดังนี้ แป้งมันที่ผสมนวดกับน้ำเดือดเพื่อเป็นเชื้อ จึงค่อยเติมเนื้อปลาและแป้งนวดจนเหนียวเป็นเนื้อเดียวกัน กระทั่งหมดส่วนผสมประมาณ 20 นาที เติมน้ำร้อน 1 สาคุเพื่อเพิ่มความเหนียว นำมาผสมให้เข้ากัน แต่ให้ระวังเรื่องการเติมน้ำด้วย ต้องดูว่าเวลานวดแป้ง หากแห้งไปชอยเติมน้ำ เพราะในเนื้อปลาจะมีน้ำอยู่แล้ว หลังจากได้ที่ ลองปั้นดูหากเนื้อปลานิ่มมือว่าใช้ได้ แต่ถ้าแข็งเกินไปข้าวเกรียบจะแตกเวลาตากหากนึ่งเกินไปเมื่อนำไปปั้นแล้วไม่กลม จากนั้นนำเนื้อปลาที่ผสมเสร็จปรุงเรียบร้อยแล้วมาปั้นเป็นแท่งกลมยาว แล้วใส่ในภาชนะหนึ่งให้สุก ประมาณ ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง

หลังนั่งเสร็จตั้งทิ้งไว้ค้างคืน เพื่อให้ผิวนอกแข็งและความสะอาดในการทาน ข้าวเกรียบที่หั่นแล้วเป็นชิ้นบางๆ นำไปตากบนแผงประมาณ 1-2 แดด เพื่อให้แห้งสนิท

เมื่อถามถึงเรื่องราคา ข้าวเกรียบปลาตากแห้งยังไม่ได้ทอด ขายในราคากิโลกรัมละ 60 บาท ทุกวันนี้มีพ่อค้ามารับถึงที่ชุมชน ส่วนคนที่เหลือจากการทานสามารถนำมาทอดใส่ถุงขายได้เหมือนกัน หากขายเป็นกิโลกรัมจะตกกิโลกรัมละ 40 บาท เมื่อแบ่งสันปันส่วนกันมีรายได้เดือนละไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท เป็นรายได้ที่ไม่เลวทีเดียว แต่น่าเสียดายปลาที่ทาได้มีเป็นช่วงๆ เท่านั้น

ปีที่แล้วลองนำผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบปลาเข้าร่วมประกวดในงาน "การส่งเสริมอาชีพเสริมของกลุ่มแม่บ้าน" ซึ่งไม่ได้หวังว่าจะได้รางวัลอะไร แต่พอคณะกรรมการได้ประกาศผลการประกวดออกมา กลุ่มของเราได้รางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 ในด้านของการส่งเสริมอาชีพเสริม และเรื่องรสชาติอร่อย สะอาด ชุมชนเราดีใจมากและมีพลังในการทำงานกันมากขึ้น หลังกลับจากงานการประกวดได้ไม่กี่วัน มีพี่น้องในชุมชนของเรามาช่วยกลุ่มกันทำอย่างคึกคัก และยังได้ขยายกลุ่มกันออกไปอีก 3-4 กลุ่ม

"กว่า 20 ปีที่ได้ทำข้าวเกรียบปลาและภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากแม่ วันนี้เรามีอาชีพ มีงานทำในชุมชน เป็นรายได้ที่สามารถจุนเจือครอบครัวและเป็นทุนการศึกษาให้กับลูกเรียนหนังสือสูงๆ ได้อย่างภาคภูมิใจ"

ด้านป้าสำเนียง ศิริกุล อายุ 63 ปี กล่าวว่า ป้าเป็นคนกรุงเทพฯ มาได้สามมีอยู่ชุมชนนี้ จึงย้ายบ้าน มาอยู่ชุมชนหลายปีแล้ว ซึ่งหากมีเวลางงๆ จะมาช่วยทำข้าวเกรียบปลา ช่วยจับถุงจับนี้ให้มีเพื่อน บ้างเห็นคน ที่นี้เขามีความกระตือรือร้น และมีความตั้งใจในการทำงานเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

คนที่อยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย มีอะไรก็จะช่วยเหลือกัน อย่างการตั้งกลุ่มทำอาชีพทำข้าวเกรียบ ปลาก็เหมือนกัน คนที่ทำเป็นแล้วยังได้ ให้คนในชุมชนที่อยากจะมีรายได้เสริมมาเรียนรู้การทำสูตรข้าวเกรียบปลา โดยไม่คิดว่าเป็นในชุมชนจะมาแย่งอาชีพ หากพูดตรงๆ เขาเป็นพี่น้องกันทั้งนั้น

นั่งคุยกำลังได้อรรถรส นางโชนะลองให้ชิมรสชาติของข้าวเกรียบปลาแบบจัดสุใหม่ๆ ยังไม่ได้ตากแห้ง เพื่อต้องการอวดว่ารสชาติที่จนได้นำเสนอไปนั้นเป็นจริงอย่างที่พูดหรือไม่ จึงลองชิมดูหลายคนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า อร่อยมากๆ แกย็มอย่างอึ้งใจ และยังบอกอีกว่า หากนำไปกินกับ ชนงเส้นอร่อยมากกว่านี้

หลังพูดคุยถึงที่มาที่ไปของการทำอาชีพเสริมของกลุ่มแม่บ้านชุมชนกาแลตาแปแล้วจึงขอลากลับ แต่คล้อยหลังได้ไม่นาน ได้ยินเสียงลูกค้านำชื่อข้าวเกรียบปลาไปฝากญาติๆ ที่กรุงเทพฯ เขาบอกว่าข้าวเกรียบปลาที่อร่อยดีทอดแล้วไม่อมน้ำมัน และไม่กลืนเคาอย่างที่คิด งวดนี้จึงซื้อ 10 กิโลกรัม ว่าแล้วแม่บ้านกาแลตาแปจัดแจงนำ ข้าวเกรียบปลาใส่ถุงจ่ายเงินกันเรียบร้อย เสียงนางโชนะพูดว่า วันนี้สบายแล้วมีเงิน 600 บาท ในกระเป๋า

วันนี้กลุ่มแม่บ้านกาแลตาแปมีงานทำในชุมชน มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ส่วนหนึ่งเป็นเพราะชาวบ้านไม่ได้นั่งรอแค่ความช่วยเหลือจากภายนอกที่ไม่รู้ว่าเมื่อไหร่จะมีชนบทหยิบยื่นให้กับชุมชน ซึ่งในช่วงที่สถานการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่มียิวว่าจะสงบสุข ชาวบ้านได้แต่หวังอยากให้บ้านเมืองสงบสุขโดยเร็ว

พอช-CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
2044/28-33 ถ.เพชรบุรีตัดใหม่ ห้วยขวาง กทม. 10310
โทร. 0-2718-0911 โทรสาร 0-2718-0937

Homepage:<http://www.codi.or.th> E-mail:codi@codi.or.th